

Tomasz Maruszewski

Psychologia poznania

Umysł i świat

Nowe poszerzone wydanie

Seria Autorskie Podręczniki Akademickie pod redakcją naukową
prof. Dariusza Dolińskiego i prof. Jana Strelaua

autorskie
PODRĘCZNIKI AKADEMICKIE

Gdańsk 2011

Spis treści

Wprowadzenie	9
1. Problemy podstawowe	13
1.1. Przedmiot psychologii poznawczej	15
1.2. Prekursorzy psychologii poznawczej	16
1.3. Dwa słowa na temat historii psychologii poznawczej	18
1.4. Szerokie i wąskie rozumienie procesów poznawczych	27
1.5. Czy istnieje paradygmat poznawczy?	35
1.6. Czy istnieją specyficzne właściwości procesów poznawczych występujących w interakcjach społecznych?	39
2. Spostrzeganie	43
2.1. Problemy podstawowe	45
2.2. Fazy procesu spostrzegania	50
2.3. Spór o strukturę spostrzeżeń w psychologii klasycznej jako wprowadzenie do analizy relacji między elementami sensorycznymi i percepcyjnymi	53
2.4. Spostrzeganie jako proces kategoryzacji percepcyjnej	60
2.4.1. Kategoryzacja sensoryczna – detektory cech oraz ich gatunkowe zróżnicowanie. Specyficzność detektorów twarzy i ich roli w funkcjonowaniu społecznym i emocjonalnym	60
2.4.2. Kategoryzacja w obrębie pamięci – schematy	63
2.4.3. Mechanizmy konfrontacji danych sensorycznych i pamięciowych – koncepcja gotowości i obronności percepcyjnej	65
2.4.4. Cykl percepcyjny Neissera. Rola eksploracji w spostrzeganiu. Konsekwencje utrwalenia schematów eksploracyjnych dla spostrzegania – psychologia reklamy	71
2.5. Ekologiczna koncepcja spostrzegania	76
2.5.1. Percepcja bezpośrednia i percepcja pośrednia	76
2.5.2. Percepcja bezpośrednia świata zewnętrznego	78
2.5.3. Percepcja bezpośrednia świata wewnętrznego	80
3. Uwaga	85
3.1. Czym jest uwaga i jakie pełni funkcje	87
3.2. Fizjologiczne mechanizmy uwagi	94
3.2.1. Odruch orientacyjny	94
3.2.2. Indukcja ujemna	94
3.2.3. Aktywność układu siatkowatego	95
3.3. Podstawowe rodzaje zjawisk analizowanych w badaniach nad uwagą	96
3.3.1. Czujność	96
3.3.2. Przeszukiwanie	100

3.3.3. Procesy selekcji – teorie selekcji uwagowej	102
3.3.3.1. Teoria filtra uwagowego Broadbenta	102
3.3.3.2. Teoria wielu filtrów uwagowych Treisman	104
3.3.4. Alokacja zasobów uwagi – teoria zasobów uwagi	106
3.4. Dystraktory	112
3.5. Czynności automatyczne i kontrolowane	115
3.6. Refleksyjność i bezrefleksyjność	122
3.7. Uwaga a świadomość	126
4. Pamięć	133
4.1. Pamięć jako zdolność i pamięć jako proces	135
4.2. Fazy procesu pamięciowego	138
4.3. Rodzaje procesów pamięciowych wyodrębnionych ze względu na różne kryteria	143
4.3.1. Kryterium czasu przechowania – pamięć ultrakrótka, krótkotrwała i trwała	143
4.3.1.1. Pamięć ultrakrótka (sensoryczna)	145
4.3.1.2. Pamięć krótkotrwała	150
4.3.1.3. Pamięć trwała	156
4.3.1.4. Dowody odrębności pamięci krótkotrwałej i trwałej	162
4.3.2. Klasyfikacja pamięci ze względu na format przechowywanych informacji – pamięć semantyczna i pamięć epizodyczna	164
4.3.3. Podział ze względu na formy przechowania i mechanizmy wydobywania – pamięć deklaratywna i niedeklaratywna	172
4.3.4. Podział ze względu na kryterium mechanizmów wydobywania – pamięć jawna i pamięć ukryta	173
5. Procesy pamięciowe	177
5.1. Pamięć niedeklaratywna	179
5.1.1. Warunkowanie	179
5.1.2. Efekt torowania	184
5.1.3. Pamięć proceduralna	185
5.1.4. Habitacja i sensytyzacja	186
5.2. Pamięć deklaratywna	187
5.2.1. Pamięć semantyczna	187
5.2.2. Pamięć epizodyczna – organizacja informacji	192
5.3. Podstawowe mechanizmy pamięci	195
5.3.1. Mechanizmy zapamiętywania	195
5.3.1.1. Zapamiętywanie w pamięci operacyjnej	198
5.3.1.2. Zapamiętywanie w pamięci trwałej	203
5.3.2. Mechanizmy przechowania	208
5.3.2.1. Przechowanie w pamięci krótkotrwałej	209
5.3.2.2. Przechowanie w pamięci trwałej	210
5.3.3. Mechanizmy odtwarzania	214
6. Pamięć autobiograficzna	223
6.1. Wprowadzenie – czym jest pamięć autobiograficzna	225
6.2. Metody badania pamięci autobiograficznej	233

6.2.1. Metoda swobodnych skojarzeń Galtona	234
6.2.2. Metoda kierowanych skojarzeń Crowitza i Schiffmana	234
6.2.3. Metoda dzienników	235
6.2.4. Badania nad pamięcią specyficznych zdarzeń życiowych	238
6.2.5. Metody badania pamięci autobiograficznej – podsumowanie	239
6.3. Formy pamięci autobiograficznej	240
6.4. Organizacja informacji w pamięci autobiograficznej	245
6.4.1. Mechaniczne zapamiętywanie sekwencji zdarzeń	246
6.4.2. Zapamiętywanie kolejności poprzez odwołanie się do skali zewnętrznej	246
6.4.3. Kodowanie kolejności a hierarchiczna struktura pamięci autobiograficznej	249
6.5. Determinanty trwałości przechowania w pamięci autobiograficznej	252
6.6. Pamięć autobiograficzna a psychologia zeznań świadków	260
7. Wyobrażenia	267
7.1. Tradycyjne koncepcje wyobraźni	269
7.2. Teoria wyobraźni jako pole sporu o mechanizmy tworzenia reprezentacji	273
7.3. Manipulowanie wyobrażeniami – dane empiryczne	281
7.4. Problem kodowania – jeden, dwa lub trzy rodzaje kodów	290
7.5. Nieoczekiwane rozwiązanie dyskusji na temat kodów wyobrażeniowych	299
7.6. Rola kodu obrazowego w przebiegu innych procesów psychicznych	301
7.6.1. Wpływ wyobrażeń na pamięć	302
7.6.2. Wpływ wyobrażeń na proces rozwiązywania problemów	305
7.6.3. Wyobrażenia a procesy emocjonalne	308
7.6.4. Wykorzystanie wyobrażeń w procedurach psychokorekcyjnych i psychoterapeutycznych	311
8. Pojęcia	315
8.1. Czym są pojęcia	317
8.2. Pojęcie i kategoria	317
8.3. Funkcje pojęć	322
8.4. Teorie pojęć	324
8.4.1. Teorie podobieństwa	324
8.4.1.1. Pogląd klasyczny	327
8.4.1.2. Pogląd probabilistyczny	331
8.4.1.3. Pogląd egzemplarzowy	343
8.4.2. Pojęcia jako teorie naiwne	347
8.5. Pojęcia odnoszące się do stanów, zjawisk i procesów	353
9. Myślenie i rozwiązywanie problemów	357
9.1. Czym jest myślenie?	359
9.2. Rola języka w myśleniu	362
9.3. Podstawowe rodzaje myślenia	367
9.3.1. Myślenie nieukierunkowane (autystyczne)	368
9.3.2. Myślenie ukierunkowane	369
9.3.2.1. Myślenie ukierunkowane w sytuacjach źle określonych	369
9.3.2.2. Myślenie ukierunkowane w sytuacjach dobrze określonych	373

9.4. Strategie rozwiązywania problemów	379
9.5. Charakterystyka operacji umysłowych	384
9.5.1. Rozumowanie dedukcyjne	385
9.5.2. Rozumowanie indukcyjne	390
9.5.3. Relacje między procesami myślowymi badanymi w laboratorium a procesami występującymi w realnych sytuacjach życiowych	398
10. Procesy poznawcze i procesy emocjonalne	401
10.1. Dyskusja „emocje – poznanie”	403
10.2. Poznawcze teorie emocji	410
10.3. Rola emocji w procesach poznawczych	415
Zakończenie	423
Bibliografia	427
Indeks rzeczowy	457
Indeks osobowy	465